



Причорноморський
науково-дослідний інститут
економіки та інфраструктури

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

2023, 81

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ
ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 81



Видавничий дім
«Гельветика»
2023

Головний редактор:

Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук, професор, начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України (Київ, Україна).

Члени редакційної колегії:

Вербівська Людмила Василівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Гавкалова Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна).

Гальцова Ольга Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Класичний приватний університет (Запоріжжя, Україна).

Дименко Руслан Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, ДВНЗ Університет банківської справи (Львів, Україна).

Дука Анастасія Петрівна – доктор економічних наук, професор, професор, Національний університет "Чернігівська політехніка" (Чернігів, Україна).

Іртищева Інна Олександрівна – доктор економічних наук, професор, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна).

Коваль Віктор Васильович – доктор економічних наук, професор, Південний науковий центр НАН України та МОН України (Одеса, Україна).

Кудлаєва Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Лопашук Інна Афанасіївна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Марич Максим Григорович – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Морозова (Селіврстова) Людмила Сергіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний торговельно-економічний університет (Київ, Україна).

Новикова Іннола Вікторівна – доктор економічних наук, професор, ВСП "Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва" (Київ, Україна).

Островська Наталія Степанівна – доктор економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Пономаренко Тетяна Вадимівна – доктор економічних наук, професор, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Бугая (Київ, Україна).

Прохорчук Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор, Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права» (Херсон, Україна).

Роговий Андрій Віталійович – доктор економічних наук, професор, Навчально-науковий інститут бізнесу, природокористування і туризму, Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна).

Сафонов Юрій Миколайович – доктор економічних наук, професор, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України (Київ, Україна).

Стеблянко Ірина Олегівна – доктор економічних наук, професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна).

Ткачук Ірина Ярославівна – доктор економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Федишин Майя Пилипівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Цвірко Олена Олександрівна – доктор економічних наук, професор, ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій» (Одеса, Україна).

Велькі Януш – доктор економічних наук, професор, Університет «Опольська політехніка» (Ополе, Польща).

Гросу Вероніка – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Дзієканські Павел – доктор економічних наук, професор, Університет імені Яна Кохановського (Кельце, Польща).

Космулес Крістіна Габрієла – кандидат економічних наук, асистент професора, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Міхальчук Камелія-Каталіна – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Піллеліне Ліна – доктор економіки, професор маркетингу, Університет Вітаутаса Великого (Каунас, Литва).

Ситнік Інесса Василівна – доктор економічних наук, професор, Університет «Політехніка Опольська» (Ополе, Польща).

Соколюк Маріан – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Хлчук Елена – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Чоботару Маріус-Сорін – кандидат економічних наук, лектор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Електронна сторінка видання – www.bses.in.ua

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу: <https://doi.org/10.32843/bses>

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2019 року № 1643 (Додаток 4)

Галузь науки: економічні.

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;

072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;

076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 241 – Готельно-ресторанна справа;

242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Науковий журнал індексується у наукометричній базі **Index Copernicus**.

Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій (від 26 червня 2023 року протокол № 6)

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 21934-11834Р від 23.03.2016 року)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2023

ЗМІСТ

**РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

Гомотюк А.О. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	9
Дзюкевич Каміль ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЦИФРОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	14
Кальченко Т.В., Олійник В.В., Фурсова О.В. ГЛОБАЛЬНА ПІДПРИЄМНИЦЬКА АКТИВНІСТЬ ІНДІЙСЬКИХ ТНК В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЦЕНТРУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ.....	19
Ларіна Т.Ф., Степаненко С.В., Городецька Т.Е. РОЛЬ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ КРАЇН ЄС.....	24
Музиченко М.В., Ханова О.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО РИНКУ СКРАПЛЕНОГО ПРИРОДНОГО ГАЗУ.....	32
Продіус Ю.І., Кордас А.Р., Буковський О.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ.....	38
Чайковська М.А., Глущенко Я.І. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ТРАКТУВАННЯ.....	43

**РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**

Каличева Н.Е., Черелюк В.О. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	48
Конащук В.Л. ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ.....	53
Кузьменко К.М. МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЯК ОДНА З ФОРМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНКУ ТРАНСПОРТИХ ПОСЛУГ.....	58
Перегида Ю.А. СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА: СУТНІСТЬ, ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КОМПАРАТИВНА ОЦІНКА.....	63
Плуталов С.І. МОДЕЛЮВАННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ СТІЙКИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ, КУЛЬТУРНИМИ І КРЕАТИВНИМИ ІНДУСТРІЯМИ.....	67
Селюченко Н.Є., Данилович Т.Б. ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОБОРОННОЇ СФЕРИ.....	74
Удовиченко С.М., Удовиченко Ю.В. МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	79

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Атаєва О.А., Кендус Д.І., Літвак О.А. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ДОСЯГНЕННЯ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	85
Vorobei Ruslan AGRO-INDUSTRIAL COMPANIES' CAPITAL COST AND STRUCTURE.....	91

Лісіца В.В., Михайленко О.М., Ротенберг О.В. ЦИФРОВІ ЛАНЦЮГИ ПОСТАВОК: ТЕХНОЛОГІЇ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ.....	99
Марценюк О.В., Давидюк В., Ружицька К. ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	107
Синиця С.М., Данилишин В.І. МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ КЕРІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	113
Соломіна Г.В., Роздобудько Е.В. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	118
Торопова В.І. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ РОБОТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ.....	125
РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Вернігорова Н.В. ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОСИСТЕМНИХ АКТИВІВ МІСЬКИХ ПАРКІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ КАРТУВАННЯ ПРИМОРСЬКОГО МІСТА ОДЕСИ.....	130
Тютюнник Г.О. РОЛЬ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ АКВАКУЛЬТУРИ В РОЗВИТКУ ЛОКАЛЬНИХ РИНКІВ.....	140
РОЗДІЛ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА	
Середа Г.В., Місецький А.В. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	149
РОЗДІЛ 6. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ	
Aleskerova Yuliia, Tarasenko Oleksandr, Marunych Uliana CURRENCY SECURITY FOR SMALL ENTERPRISES IN UKRAINE.....	156
Грановська І.В., Яременко Л.М., Малишко В.В. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	167
Жуков В.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО І РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	173
Марценюк О.В., Ружицька К., Давидюк В. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ.....	178
Fedoryshyna Lidiia, Tarnavskyi Vladyslav ANALYTICAL RATING MONEY FLOWS.....	185
РОЗДІЛ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
Єрмолаєва М.В. ВТРАТИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ.....	196
Іванков В.М. КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	201
Лисенко А.М., Акімов С.С. МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ: ВПЛИВ ЇХ ВИБОРУ НА ФОРМУВАННЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ.....	208

РОЗДІЛ 8. ТУРИЗМ**Тимчук С.В., Нагернюк Д.В.**РЕКРЕАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКСКУРСІЙНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... **213****РОЗДІЛ 9. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ
ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ****Гусак В.О.**ОПТИМІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ДНОПОГЛИБЛЕННЯ ПІДХІДНОГО КАНАЛУ
ТА ОПЕРАЦІЙНИХ АКВАТОРІЙ ПОРТОВИХ КОМПЛЕКСІВ..... **219****Івченко І.Ю., Івченко О.І., Радкевич І.О.**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПРИЙНЯТТЯ БІЗНЕС-РІШЕНЬ..... **224**

CONTENTS

SECTION 1. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Homotiuk Andrii STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE MODELS OF BUSINESS FINANCING IN EUROPEAN COUNTRIES.....	9
Dziukevych Kamil THE EVOLUTION OF THE THEORETICAL CONCEPTS OF DIGITAL GLOBALIZATIONS.....	14
Kalchenko Tymur, Oliinyk Viktoriia, Fursova Olena GLOBAL ENTREPRENEURIAL ACTIVITY OF INDIAN MNCs IN THE CONTEXT OF FORMING AN ALTERNATIVE CENTER OF REGIONAL POWER.....	19
Larina Tetiana, Stepanenko Serhii, Gorodetska Tetiana UKRAINE'S ROLE IN SHAPING THE INTELLECTUAL CAPITAL OF THE EU COUNTRIES.....	24
Muzychenko Mykola, Khanova Olena FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE MODERN WORLD MARKET OF LIQUEFIED NATURAL GAS.....	32
Prodius Yuliia, Kordas Anastasiia, Bukovskyi Oleksandr ENSURING DIGITALIZATION OF BUSINESS PROCESSES OF ENTERPRISES IN THE SPHERE OF INTERNATIONAL BUSINESS.....	38
Chaikovska Maryna, Hlushchenko Yaroslava INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY: ESSENCE AND PROBLEMS OF INTERPRETATION.....	43

SECTION 2. ECONOMY AND NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT

Kalicheva Natalia, Cherelyuk Volodymyr THE INFLUENCE OF DIGITALIZATION ON THE FORMATION OF THE MODERN DOMESTIC BANKING SECTOR.....	48
Konashchuk Vadym FORMATION OF THE INNOVATION AND INVESTMENT STRATEGY FOR THE RENEWAL OF THE UKRAINIAN ELECTRIC ENERGY INDUSTRY.....	53
Kuzmenko Kateryna MULTIMODAL TRANSPORTATION AS ONE OF THE INTEGRATION PROCESSES FORM ON THE TRANSPORT SERVICES MARKET.....	58
Perehuda Yuliia METHODS OF FORMING COMPETITIVENESS OF LIVESTOCK PRODUCTS: ESSENCE, THEORETICAL CHARACTERISTICS, AND COMPARATIVE ASSESSMENT	63
Plutalov Serhii MODELING THE CONNECTION BETWEEN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES, CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES.....	67
Seliuchenko Nadiia, Danylovych Taras TRENDS OF FINANCING AND DEVELOPMENT OF THE DEFENSE SPHERE.....	74
Udovychenko Svitlana, Udovychenko Yuliia MONITORING OF THE ACTIVITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE AND THE DONETSK REGION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW.....	79

SECTION 3. ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Ataieva Olena, Kendus Daria, Litvak Olga SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND POSSIBILITIES OF ACHIEVING IT IN THE POST-WAR PERIOD.....	85
---	----

Vorobei Ruslan AGRO-INDUSTRIAL COMPANIES' CAPITAL COST AND STRUCTURE.....	91
Lisitsa Viktoriia, Mykhalenko Olena, Rotenberg Oleksandr DIGITAL SUPPLY CHAINS: TECHNOLOGIES, TRENDS AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT.....	99
Martseniuk Olena, Davydiuk Viktoria, Ruzhytska Karyna FACTORS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF ENTERPRISE ACTIVITIES IN THE MODERN ECONOMIC CONDITIONS.....	107
Synytzia Svitlana, Danylyshyn Volodymyr BEHAVIOR MODELS OF MANAGERS IN THE PROCESS OF PERSONAL MANAGEMENT.....	113
Solomina Ganna, Rozdobudko Ella METHODS OF FORMING THE SYSTEM OF INTERNAL FINANCIAL CONTROL OF THE ENTERPRISE.....	118
Toropova Vladyslava METHODICAL ENSURING THE ROBOTISATION PROCESS OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES.....	125
SECTION 4. ECONOMY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AND ENVIRONMENTAL DEFENCE	
Vernihorova Nataliia ECONOMIC JUSTIFICATION OF ECOSYSTEM ASSETS OF CITY PARKS BASED ON ANALYSIS OF MAPPING OF THE SEASIDE CITY OF ODESSA.....	130
Tiutiunyk Hanna THE ROLE OF MULTIFUNCTIONAL AQUACULTURE FACILITIES IN THE DEVELOPMENT OF LOCAL MARKETS.....	140
SECTION 5. DEMOGRAPHY, LABOR ECONOMICS, SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS	
Sereda Hanna, Misetskyi Andrii WAYS TO IMPROVE THE HR MANAGEMENT SYSTEM IN WAR.....	149
SECTION 6. MONEY, FINANCES AND CREDIT	
Aleskerova Yuliia, Tarasenko Oleksandr, Marunych Uliana CURRENCY SECURITY FOR SMALL ENTERPRISES IN UKRAINE.....	156
Hranovska Inna, Yaremenko Liudmyla, Malyshko Vitalina THE CURRENT STATE AND PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE.....	167
Zhukov Vladlen FEATURES OF PROJECT FINANCING FOR HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF EUROINTEGRATION.....	173
Martseniuk Olena, Ruzhytska Karyna, Davydiuk Viktoria DIRECTIONS OF STATE SUPPORT OF SMALL BUSINESSES IN UKRAINE.....	178
Fedoryshyna Lidiia, Tarnavskyi Vladyslav ANALYTICAL RATING MONEY FLOWS.....	185
SECTION 7. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT	
Yermolaieva Maryna LOSSES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS A RESULT OF THE WAR: CURRENT ISSUES OF ACCOUNTING AND REPORTING.....	196
Ivankov Volodymyr QUALITY CRITERIA OF FORENSIC ECONOMIC EXPERTISE.....	201

Lysenko Alla, Akimov Serhii

FORECASTING AND TAX PLANNING METHODS:

THE INFLUENCE OF THEIR CHOICE ON THE FORMATION OF DECISIONS

IN THE FIELD OF TAXATION, AUDIT AND ANALYSIS.....208

SECTION 8. TOURISM

Tymchuk Svitlana, Naherniuk Diana

RECREATIONAL COMPONENT OF EXCURSION TOURISM IN UKRAINE

UNDER CONDITIONS OF MILITARY CONFLICT: ANALYSIS AND PROSPECTS.....213

SECTION 9. MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Husak Viktoriia

OPTIMIZATION OF DREDGING STRATEGY OF APPROACH CHANNEL

AND WATER AREAS OF PORT COMPLEXES.....219

Ivchenko Iryna, Ivchenko Oleh, Radkevich Illia

USE OF INTERNET TECHNOLOGIES FOR DIAGNOSIS

AND FORECASTING OF BUSINESS DECISION-MAKING PROCESSES.....224

ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

FACTORS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF ENTERPRISE ACTIVITIES IN THE MODERN ECONOMIC CONDITIONS

У статті розглянуто комплексну оцінку факторів, що впливають на економічну діяльність підприємства, зокрема шляхи отримання конкурентних переваг та підвищення ефективності використання ресурсів. Для досягнення цих цілей, важливою є належна управлінська система керівництва. Розглядаються зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на економічну ефективність діяльності підприємства. Зовнішні фактори можуть включати політичні, економічні, соціокультурні та технологічні аспекти. Внутрішні фактори, у свою чергу, охоплюють елементи, що контролюються підприємством, такі як управління, персонал, фінанси, виробництво та маркетинг. Стаття підкреслює, що одним з головних завдань підприємницької діяльності є отримання чистого прибутку. Це стимулює підприємців шукати резерви та шляхи підвищення ефективності використання ресурсів, які контролюються ними. У статті також наводяться напрями реалізації шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах. Це може включати впровадження нових технологій, оптимізацію виробничих процесів, підвищення якості продукції та послуг, ефективне управління ресурсами, впровадження інновацій тощо. Загалом, в статті наголошується на важливості комплексного підходу до оцінки та управління факторами, що впливають на економічну ефективність підприємств. Це допомагає підприємствам забезпечити конкурентні переваги та досягти більшого обсягу чистого прибутку.

Ключові слова: ефективність діяльності підприємства, економічна ефективність, ресурси, витрати, виробництво, прибуток.

The article provides a comprehensive assessment of factors affecting the economic activity of the enterprise. Groups of indicators and factors (external and internal) of the system of economic efficiency of enterprises are considered. The role of an effective management system is determined. It was found that for effective operation, enterprises must have competitive advantages, therefore, the main ways of obtaining them are given. One of the main tasks of entrepreneurial activity is obtaining the largest amount of net profit. It is this task that prompts entrepreneurs to constantly search for reserves and ways to increase the efficiency of using the resources they control. It is often possible to observe situations when the management system of a business entity is completely characterized by overspending or significant losses of available resources. Under such circumstances, the first task is to improve the management system of enterprises, namely, its orientation towards the effective use of resource potential. At all times, the efficiency of the economy largely depends on the efficiency of its structural links, first of all grassroots enterprises. In turn, it is determined by the efficiency of the use of resources at their disposal – material, financial, labor, etc. In this connection, it is extremely important to determine the degree of use of resources, which is the basis of the analysis of the efficiency of enterprises and the calculation of the competitiveness of their products. The essence of the problem of increasing the economic efficiency of production is that it is a complex economic category and is manifested through effectiveness as a form of expression of the purpose of production and depends on internal opportunities to effectively use all available resources at its disposal. The article substantiates that various approaches can be used to increase the economic efficiency of any business entity, such as the implementation of effective management systems, optimization of business processes, improvement of the quality of products or services, involvement of innovative solutions, etc. Directions for the implementation of ways to increase the efficiency of enterprises in today's context are proposed.

Key words: efficiency of enterprise activity, economic efficiency, resources, costs, production, profit.

УДК 338.31

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-18>

Марценюк О.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Вінницький національний аграрний університет

Давидюк В.

магістрант, Вінницький національний аграрний університет

Ружицька К.

магістрант, Вінницький національний аграрний університет

Martseniuk Olena

Vinnitsia National Agrarian University

Davydiuk Viktoria

Vinnitsia National Agrarian University

Ruzhytska Karina

Vinnitsia National Agrarian University

Постановка проблеми. В сучасних реаліях, питання визначення ефективності функціонування підприємств стає все більш актуальним. Це пов'язано з тим, що підприємства постійно трансформуються, а також з високим рівнем конкуренції на більшості ринків. Тому дуже важливо мати універсальний кількісний показник, який може слугувати критерієм ефективності всіх видів діяльності підприємства і свідчити про його успішність.

На сьогоднішній день проводяться численні наукові дослідження, спрямовані на вивчення теоретичних і практичних аспектів ефективності діяльності підприємства. Однак в умовах динамічного зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, питання ефективності як основного поняття та критерію його діяльності постійно потребує актуалізації та розвитку.

Підвищення економічної ефективності будь-якого суб'єкта господарювання має визначну роль у його діяльності, тому важливо постійно контролювати й шукати шляхи для її зростання. Для досягнення цього можуть застосовуватись різні підходи, такі як впровадження ефективних управлінських систем, оптимізація бізнес-процесів, підвищення якості продукції чи послуг, залучення інноваційних рішень та ін.

Основним завданням є забезпечення сталого зростання та успішності підприємства в умовах мінливого ринкового середовища. Постійний контроль над ефективністю діяльності та пошук нових шляхів для її поліпшення дозволяють підприємствам досягати конкурентних переваг і забезпечувати стійке функціонування на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі існує безліч підходів щодо визначення

управління ефективністю діяльності підприємств, різноманіття яких ґрунтується на розбіжності понятійного апарату, тому для їх об'єктивної оцінки необхідно чітко з'ясувати саму категорію. Фундаментальним визначенням понять ефективності присвячено роботи зарубіжних учених таких, як С. Брю, Е. Долан, П. Друкер, Ф. Кене, Х. Лібенштайн, К. Макконелл, М. Мескон, В. Паретто, В. Петті, Д. Рікардо та ін.

Зацікавленість науковців у проблемі управління ефективністю діяльності підприємства обумовлена переглядом процесу функціонування підприємств в нових умовах ринкових відносин. Незважаючи на постійну увагу, приділену дослідниками цій важливій економічній категорії, до цього часу ще не було досягнуто загальноприйнятого визначення управління ефективністю діяльності підприємств, яке б відповідало вимогам як теорії, так і практики. Тому вважаємо потрібним переглянути існуючі досягнення і розробки, а також сформулювати й запропонувати власне уявлення щодо розв'язання цих проблем. Науковці та практики зробили значний внесок у розвиток теоретично-методологічних аспектів дослідження даної проблеми, напрямів і методів її вирішення. Однак, декілька питань, що стосуються цієї широкої проблеми, завжди вимагатимуть вирішення.

Постановка завдання. Рівень економічної та соціальної ефективності виробництва (діяльності) залежить від різних факторів. Тому для практичного управління ефективністю виникає потреба в класифікації факторів, що сприяють її підвищенню, за певними ознаками. Особливо доцільно здійснювати класифікацію факторів зростання ефективності (продуктивності) виробничо-економічних та інших систем діяльності за наступними ознаками:

1. Структурні ознаки: Ця ознака включає розподіл чинників ефективності на різні категорії в залежності від їхнього характеру. Наприклад, чинники можна класифікувати на фізичні (ресурси, технології), людські (кваліфікація працівників, мотивація), організаційні (структура компанії, управління) та інші.

2. Функціональні ознаки: Ця ознака відображає, яку роль відіграють різні чинники в процесі досягнення ефективності. Наприклад, чинники можна класифікувати на прямі (виробництво, збут), опосередковані (управління, планування) та супутні (екологічні чинники, соціальна відповідальність).

3. Взаємозв'язкові ознаки: Ця ознака відображає взаємозв'язок та взаємозалежність різних чинників ефективності. Наприклад, чинники можна класифікувати на внутрішні (внутрішні процеси в компанії, культура підприємства) та зовнішні (макроекономічні умови, конкуренція на ринку).

Класифікація чинників зростання ефективності за цими ознаками дозволяє більш системно

підходити до управління та розвитку виробничо-економічних та інших систем діяльності, сприяючи досягненню кращих результатів

Ураховуючи те, що ефективність діяльності підприємств є ключовою економічною категорією, необхідно приділяти особливу увагу формуванню сучасної системи управління ефективністю діяльності підприємств. Ця система повинна мати здатність адекватно оцінювати результати діяльності та розробляти механізми для підвищення їх ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка ефективності діяльності підприємства є складним завданням, і на практиці використовуються різні фінансові показники для визначення його продуктивності і результативності. Однак, становлячи список фінансових коефіцієнтів, на підставі яких будуть ухвалюватися стратегічні розв'язки, необхідно враховувати переваги й недоліки використання цих показників на практиці. В американській практиці управлінського обліку рекомендації з використання показників для оцінки ефективності діяльності підприємства викладені в стандарті управлінського обліку «Вимір ефективності підприємства» (Statement on Management Accounting «Measuring entity performance»; SMA4D). Стандарт пропонує використовувати показники, на основі яких здійснюється оцінка ефективності керування компанією: чистий прибуток і прибуток на акцію; грошові потоки; рентабельність інвестицій; залишковий дохід; вартість компанії. Але єдиного підходу як до визначення ефективності, так і до визначення ефективності управління діяльністю підприємства в науковій літературі не існує.

Найпоширенішими напрямками є визначення ефективності управління як співвідношення отриманого результату з витратами (ресурсами) діяльності підприємства; співвідношення отриманого результату з наміченими цілями. Ефективність управління діяльністю підприємства визначається як результативність управління маркетинговою, виробничою, фінансовою, інноваційною та кадровою діяльністю.

Система показників ефективності повинна відповідати певним принципам:

1. Відображення витрат ресурсів: Система показників повинна враховувати всі види витрат, які здійснюються підприємством, включаючи фінансові, матеріальні, трудові та інші ресурси. Це допомагає зрозуміти, наскільки ефективно використовуються ресурси підприємства.

2. Виявлення резервів підвищення ефективності: Система показників має сприяти виявленню потенційних можливостей для поліпшення ефективності діяльності підприємства. Це може означати виявлення недоліків, викриття неефективних процесів або встановлення цілей для подальшого розвитку.

3. Стимулювання використання резервів: Показники ефективності повинні стимулювати підприємство до використання резервів, які виявлені. Це може включати заохочення до впровадження нових методів роботи, оптимізації процесів або зміни стратегії.

4. Інформування на всіх рівнях управління: Система показників повинна забезпечувати інформацією щодо ефективності всі ланки управлінської ієрархії, включаючи керівників, менеджерів та співробітників. Це допомагає забезпечити об'єктивну оцінку продуктивності та виявлення проблемних сфер.

5. Критеріальна функція: Кожен показник повинен мати визначені правила інтеграції його значень, щоб забезпечити об'єктивну оцінку ефективності підприємства. Це може включати порівняння з попередніми періодами, стандартами галузі або показниками конкурентів [2, с. 35].

Враховуючи ці принципи, система показників ефективності допомагає керівництву приймати обґрунтовані стратегічні рішення і покращувати результативність підприємства.

Конкурентне ринкове середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення. Для того щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно мати конкурентні переваги. Основними шляхами їх отримання є такі:

- стати кращим самому через вживання заходів щодо удосконалення власної діяльності та підвищення її ефективності;
- безпосередньо послабити конкурентів;
- змінити ринкове середовище [7, с. 8].

Підвищення ефективності власної діяльності є ключовим для отримання конкурентних переваг. Це означає, що підприємство має зосередитись на оптимізації своїх внутрішніх процесів та ресурсів для досягнення кращих результатів.

Використання ресурсних чинників дасть змогу підприємству розробити програму заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності за рахунок власних можливостей, у таких напрямках. Перший з напрямків підвищення ефективності діяльності підприємства – ресурсний – відображає першочергову необхідність аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці. При цьому слід враховувати рівень завантаження обладнання в часі, структуру собівартості продукції, що виготовляється, з точки зору співвідношення в ній часток амортизації, матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Зазначені показники слід розглянути в динаміці, а також по можливості порівняти з показниками найближчих конкурентів.

Організація виробничого процесу є важливою складовою ефективності підприємства і може служити значним резервом для її підвищення. У контексті конкретного підприємства необхідно аналі-

зувати всі аспекти, що впливають на ефективність організації робіт, починаючи від рівня робочих місць окремих працівників або спеціалістів до рівня підприємства в цілому.

Особливу увагу для виробничих підприємств, звичайно, слід приділяти можливостям застосування більш ефективних типів виробництва, таких як масове виробництво або великосерійне виробництво. Враховуючи специфіку їх діяльності, використання таких типів виробництва може бути потужним інструментом для досягнення більшої ефективності та забезпечення конкурентоспроможності.

Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства наведені в рис. 1.

Наведені фактори, впливають не тільки на операційну діяльність, але також охоплюють інші види звичайної діяльності підприємства: фінансову, інвестиційну та іншу. Крім того, такої класифікації факторів не достатньо для управління економічною ефективністю всіх видів діяльності підприємства, тому для класифікації факторів необхідно виділяти не тільки зовнішні та внутрішні, а також загальні та специфічні, та фактори, що впливають на ефективність окремих видів діяльності підприємства.

Розглянувши вищезазначені чинники, що впливають на ефективність діяльності підприємства, можна виділити основні фактори, які сприяють підвищенню ефективності виробництва. Дослідники об'єднують заходи з підвищення ефективності функціонування підприємств у трьох напрямках:

1. Управління витратами і ресурсами: Включає заходи щодо оптимізації поточної виробничої діяльності підприємства, зменшення витрат і ефективне використання ресурсів.

2. Розвиток і вдосконалення виробництва та інших видів діяльності: Включає удосконалення організаційної та виробничої систем управління, вдосконалення методів і форм організації діяльності, підвищення якості і конкурентоспроможності виробленої продукції, а також постійне коригування всіх видів діяльності для відповідності вимогам сучасності.

3. Удосконалення системи управління підприємством та всіма його видами діяльності включає заходи з мобілізації внутрішніх та зовнішніх факторів, що стосуються підприємства, для поліпшення ефективності управління [3].

Важливо враховувати, що підприємство діє в економічному середовищі, яке також впливає на його діяльність. Фактори, такі як оптимальність податкової та амортизаційної систем, кредитна і фінансова політика держави, стабільність і прогресивність норм законодавства, рівень регулювання цін у національній економіці, система ліцензування та інші, незалежні від підприємства, безсумнівно впливають на його ефективність (рис. 2).

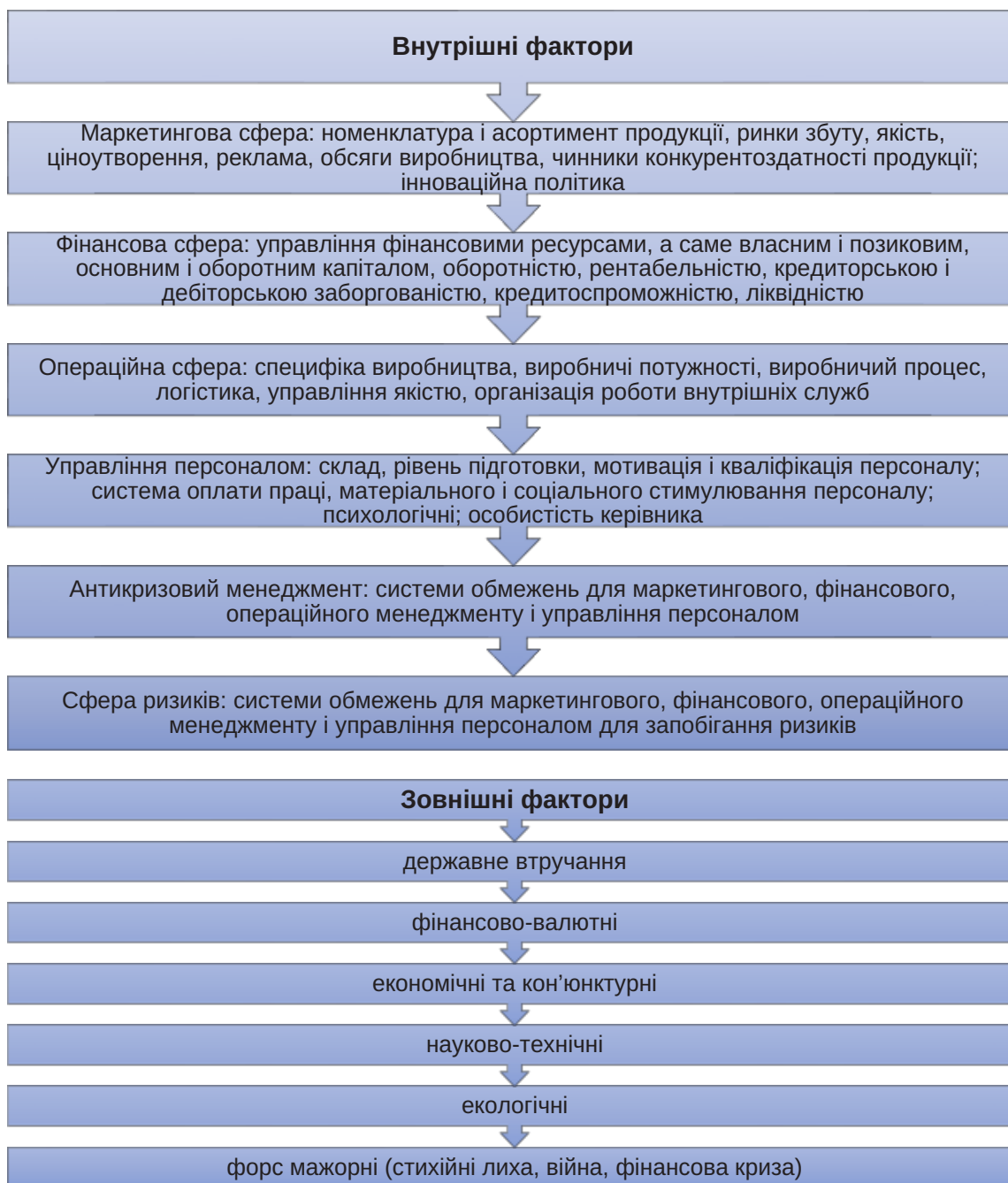


Рис. 1. Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 2; 5]

Це зумовлює виділення серед чинників підвищення ефективності діяльності групи неконтрольованих підприємством чинників. Одним із основних завдань держави в процесі підвищення ефективності роботи суб'єктів національної економіки є поліпшення механізму економічного впливу на підприємства.

Таким чином, пріоритетним завданням є вдосконалення системи управління. Успішна реалізація стратегії розвитку підприємства передбачає результативну, ефективну та конкурентоспроможну господарську діяльність. Основні фактори

підвищення ефективності роботи підприємства включають покращення його технічного рівня, вдосконалення управління, організацію виробництва і праці, зміну обсягу та структури виробництва, покращення якості природних ресурсів і т. д. Лише вправне поєднання всіх цих факторів може забезпечити достатню швидкість зростання ефективності виробництва.

Висновки з проведеного дослідження. Вирішення проблеми технологічного відставання має велике значення для українських підприємств. Ця проблема має як матеріальний, так і немате-



Рис. 2. Класифікація чинників підвищення ефективності діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [2; 3; 6]

ріальний компоненти, включаючи покращення технічної бази і вирішення організаційно-правових питань. За думкою багатьох економістів, подолання технологічного відставання потребує впровадження комплексу відносин, що відображаються в корпоративній культурі, яку можна запозичувати у передових компаній з багаторічним досвідом роботи в ринковому середовищі.

Спроби виділити окремі структурні компоненти при оцінці ефективності підприємства та пошуку шляхів її підвищення є спробою спростити розуміння цих проблем. Проте очевидно, що ці проблеми мають комплексний характер, тому їх вирішення потребує комплексного, системного підходу, що передбачає ретельне дослідження

всіх підрозділів, служб підприємства та процесів, що в них відбуваються. Лише шляхом системного аналізу можна отримати адекватну оцінку стану справ на підприємстві та розробити ефективні заходи щодо його поліпшення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баклан Я. Операційна ефективність: як правильно оптимізувати бізнес-процеси компанії. *Економічна правда: електронне видання*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/19/695184> (дата звернення: 20.05.2023)
2. Бугай В.З., Сидоренко В.О. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Modern economics*. 2019. № 14. С. 33–38.

3. Дергалюк М.О., Тульчинська С.О. Радкевич Д.О. Стратегія підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на світовому ринку в умовах макроекономічної нестабільності. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/5.pdf (дата звернення: 05.06.2023).

4. Завитій О. Роль фінансової діагностики в діяльності підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2021. Вип. 1–2. С. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2021.01.033>

5. Ковальчук А., Циганій С. Економічна діагностика стратегічного управління імпортою діяльністю підприємства як умова забезпечення його конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-65> (дата звернення: 03.06.2023).

6. Мотиваційний механізм розвитку підприємницької діяльності в економіці України: монографія / Л.В. Проданова, О.В. Котляревський; Черкаський державний технологічний університет. Черкаси : Видавець Пономаренко Р.В., 2019. 240 с.

7. Тульчинський Р.В., Тульчинська С.О., Ружицький А.В. Стратегії конкурентоспроможності підприємств в умовах макроекономічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 6. С. 5–9.

8. Ясинська Д.В., Добровольська О.В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. *Економічний простір*, 2021. (166), 81–84. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-14> (дата звернення: 25.05.2023).

REFERENCES:

1. Baklan Y. (2022) Operatsiina efektyvnist: yak pravylno optymizuvaty biznes-protsezy kompanii [Operational efficiency: how to properly optimize the company's business processes]. *Ekonomichna pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/19/695184> (in Ukrainian)

2. Buhai V.Z., Sydorenko V.O. (2019) Osnovni napriamy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [The main directions of increasing the

competitiveness of the enterprise]. *Modern economics*, vol. 14, pp. 33–38. (in Ukrainian)

3. Derhaliuk M.O., Tulchynska S.O. Radkevych D.O. (2021) Stratehiia pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ukrainskykh tovarovyrobnykiv na svitovomu rynku v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [A strategy for increasing the competitiveness of Ukrainian commodity producers on the world market in conditions of macroeconomic instability]. *Efektivna ekonomika*, vol. 1. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/5.pdf (in Ukrainian)

4. Zavytii O. (2021) Rol finansovoi diahnostryky v diialnosti pidpriemstva [The role of financial diagnostics in enterprise activity]. *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, vol. 1–2. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2021.01.033> (in Ukrainian)

5. Kovalchuk A., Tsyhanii S. (2021) Ekonomichna diahnostryka stratehichnoho upravlinnia importnoiu diialnistiu pidpriemstva yak umova zabezpechennia yoho konkurentospromozhnosti [Economic diagnosis of strategic management of the enterprise's import activity as a condition for ensuring its competitiveness]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. (34). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-65> (in Ukrainian)

6. Prodanova L.V., Kotliarevskiy O.V. (2019) Motyvatsiyni mekhanizm rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti v ekonomitsi Ukrainy [Motivational mechanism for the development of entrepreneurial activity in the economy of Ukraine]. *Cherkaskyi derzhavnyi tekhnolohichniy universytet*. Cherkasy: Vydavets Ponomarenko R.V., 240 p. (in Ukrainian)

7. Tulchynskiy R.V., Tulchynska S.O., Ruzhytskyi A.V. (2021). Stratehii konkurentospromozhnosti pidpriemstv v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [Competitiveness strategies of enterprises in conditions of macroeconomic instability]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 5–9. (in Ukrainian)

8. Yasynska D.V., Dobrovolska O.V. (2021), Suchasna paradyhma diahnostryky finansovoho stanu pidpriemstva v period kryzy [Modern paradigm of diagnostics of the financial state of the enterprise in the period of crisis]. *Ekonomichniy prostir*, vol. (166), pp. 81–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-14> (in Ukrainian)

Наукове видання

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 81

Коректура • *Ю. Никитенко*

Комп'ютерна верстка • *Ю. Войтюк*

Формат 60x84/8. Гарнітура Arimo.
Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 25,93. Ум. друк. арк. 26,51.
Підписано до друку 30.06.2023. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.